

Christopher Duncan, Susan Scott

**Czarna śmierć. Epidemie w Europie od starożytności do czasów współczesnych
Warszawa 2008, Bellona stron 262, ISBN 978-83-11-10965-0**

Książka jest świetnym tłumaczeniem autorstwa Agnieszki Siennickiej dzieła „Return of the black death: the world's greatest serial killer” z 2004 roku. W treść książki wprowadzają teksty przedmowy i wstępu. Natomiast zasadnicza część książki składa się aż z 20 rozdziałów. Ich liczba i bogactwo treści nie pozwalają na szczegółowe, a jedynie ogólne omówienie.

Godne uznania są zakres i poziom naukowego warsztatu książki poświęconej głównie dżumie dymienicznej i krwotocznej z rozważaniami związków, podobieństw i różnic ze współczesnymi epidemiami jak AIDS czy SARS oraz zagrożeniom nimi. Autorzy rozpatrują krytycznie ewentualność, że nie wszystkie epidemie czarnej śmierci były spowodowane przez dżumę dymieniczną i *Yersinia pestis*.

Źródła, z których czerpią swe dane autorzy, są rozliczne, miarodajne i ciekawe. Jedne mają charakter ściśle naukowy, inne to wspomnienia, pamiętniki, relacje lekarzy i księży. Dalej idą archiwa parafialne i gminne zawierające rejestry zgonów, testamenty, nakazy, zakazy oraz cytaty z dzieł literatury pięknej (Biblia, Giovanni Boccaccio, William Shakespeare, Francisco Petrarca, Samuel Pepys, Daniel Defoe i inni). Przykładami relacji o zarazie są teksty m.in. lekarza Simona de Covino, franciszkanina Michaela Piazza, biskupa Aarhusa, notariusza Gabriela de Musso i lorda Warwicka.

W kolejnych rozdziałach autorzy opisują zarazę, która pojawiła się w Europie w XIV stuleciu na Sycylii, by szybko w następnych wiekach rozprzestrzenić się w innych krajach kontynentu. Wiele źródeł opisuje różne objawy zarazy, jej zgubny wpływ na zdrowie i życie jednostek, rodzin i społeczeństwa, rolę kontaktów poprzez podróże, zwłaszcza morskie, handel, pielgrzymki, wprowadzanie izolacji i kwarantann dla podejrzanych i chorych oraz rozmaite regulacje sanitarno-epidemiologiczne, np. grzebanie zmarłych. Autorzy poświęcili osobne rozdziały obrazowi epidemii w Londynie oraz w regionie Eden Valley w północnej Anglii. Te ostatnie dotyczą wyników kwerendy ksiąg parafialnych w miejscowości Penrith (przez 300 lat zebrano ok. 40 tysięcy wpisów). Pozwoliły one ustalić rodzinne pokrewieństwa mieszkańców, liczby zgonów, śmiertelność, fazy choroby i epidemii oraz sposoby ich przenoszenia się wśród mieszkańców.

Logiczna dyspozycja całości i poszczególnych rozdziałów, zróżnicowana, czytelna czcionka, biały papier, mapki, wykresy, schematy i tabele ułatwiają poznanie treści dzieła. Okładka kartonowa, półsztywna, różnokolorowa na froncie frapuje obrazkami cmentarza i szczura na tle czerwieni i czerni, z tyłu zamieszcza informacje o treści książki.

Dzieło należy polecić wszystkim studentom i pracownikom dziedzin ochrony zdrowia, szczególnie lekarzom chorób zakaźnych i epidemiologom. Książka swą treścią i stylem jest w pełni dostępna każdemu czytelnikowi bez biologicznego, czy medycznego przygotowania.

Henryk Gaertner - Kraków